

טועמיה - חיים

לחיות עם הזמן בשבת קודש

ערב ש"ק פר' דברים - חזון תשפ"ו

הרב מרדכי אלון שליט"א

נכתב ונערך משמיעה ע"י תלמידים - לא מוגה

זמני הדלקת הנרות ויציאת השבת:

ירושלים - 19:10 | 20:26

תל אביב - 19:25 | 20:28

חיפה - 19:18 | 20:29

מגדל (כמנהג ים) - 19:10 | 20:27

באר שבע - 19:26 | 20:26

והלבנון באדיר יפול ויצא חוטר מגזע ישי

אנחנו מתפללים שחריית בלי תפילין ולא אומרים "תתקבל צלותהון ובעותהון", וזה על פי מגילת איכה, שם כתוב -

גַּם כִּי אֶזְעַק וְאֶשׁוּעַ שְׁתֶּם תִּפְלְתִּי. (איכה ג', ח')

זה פלא - כבר בחטא המרגלים כביכול הקב"ה איננו רוצה לשמוע ולקבל את התפילות שלנו! הרי המעפילים רוצים לעשות תשובה אך הקב"ה אומר להם "לא תעלו ולא תלחמו כי אינני בקרבכם" (שם, מ"ב).

ונדגיש שהמשנה בתענית לא מונה את חטא המרגלים כדבר הראשון שאירע את אבותינו בתשעה באב אלא דווקא את הגזרה שלא ייכנסו לארץ, הגזרה שנחלקה לשניים כנ"ל.

הדברים הנוספים המופיעים במשנה הידועה הם -

...בַּתְשׁוּעָה בָּאָב נִגְזַר עַל אֲבוֹתֵינוּ שֶׁלֹּא יִכְנסוּ לָאָרֶץ, וְתָרַב הַבַּיִת בְּרֵאשׁוֹנָה, וּבִשְׁנֵינָה, וּנְלַכְדָּה בֵּיתָר, וְנַחֲרָשָׁה הָעִיר.

(תענית ד', ו')

הבית השני חרב בשנת שבעים לספירה למניינם, וכשישים וחמש שנים לאחר מכן נלכדה ביתר, כשהדבר האחרון הוא חרישת טורנוסרופוס את העיר, קצת אחרי לכידתה של ביתר, והוא החלק הקשה - שבא עם 'כלי מחרשה' והפך תרבותית, מהותית ורוחנית את ירושלים לעיר רומית, ימ"ש. כלומר לא רק שהבית נשרף, ועשרות אלפי הרוגים היו שם ואלפי הגולים - אלא שהוא חרש את העיר, כביכול כדי לזרוע בה תרבות אחרת, ואף שמה משתנה ל- "איליה קפיטולינה". רק אז, בשנת 135 לספירה, מסתיים תהליך ההחרבה של ירושלים.

מנחם בן חזקיה

אני מבקש לעמוד הפעם על נקודת החורבן - למה בכלל היה צריך להגיע עד לשם, אבל נתחיל את הכל במדרש פלאי המופיע גם באיכה רבה, והפעם נצטט מהתלמוד הירושלמי שם הוא מופיע גם כן -

עֹבְדָא הָוָה בְּחַד יְהוּדָאִי דְהָוָה קָאִים רַדִּי [בְּהַדִּי בְקַעַת אֶרְבֵּל] [מעשה ביהודי אחד שהיה חורש במחרשתו]. גָּעַת תּוֹרְתִיָּה קוֹמוֹי [געתה פרתו לפניו] עֶבֶר תָּד עֶרְבִי וְשִׁמְעָה קָלָה [עבר שם ערבי אחד ושמע את קולה]. אָמַר לִיָּה בֶר יוֹדָאִי בֶר יוֹדָאִי שְׂרִי תוֹרָה וְשְׂרִי

לעולם פרשת דברים, היא שבת חזון, נקראת בערב תשעה באב, וכפי שראינו גם בשבוע שעבר שמאז גלינו מארצנו וסדר השלמת הפרשות הוא אחת לשנה, שפרשת מסעי, בה מופיע ביום ההילולא, היארצייט, היחיד בתורה - של אהרן הכהן, נקראת גם היא לעולם בסמוך ליום ההילולא שלו (ר"ח אב). ואולי מטרת איזכור יום הפטירה של אהרן באמצע המסעות ולא בעת סיפור פטירתו בפר' חוקת, היא כדי להזכיר לנו שבמסע הזה שמתחיל בא' באב וכולנו חשים אותו, שכל דור שלא נבנה המקדש בימיו, כאילו נחרב בימיו - ובצורך הזה במידתו של אהרן - אהבת חינוך ובתיקונים הגדולים, שביום זה אנחנו מקבלים כח מהצדיק כמו בכל יום הילולא של כל צדיק שדווקא ביום פטירתו הוא מעניק לנו מכוחו, והרי שכולנו מצווים "הווי מתלמידיו של אהרן" הרי שהדבר מקבל משנה תוקף.

גזרה שלא יכנסו לארץ

כמו כן, פרשת השבוע שלנו, פרשת דברים, עוסקת בחציה הראשון בתשעה באב - בפרשת המרגלים שחזרו מתור הארץ בלילה הזה, ובגלל שכל העדה בכו בגללם, אמר הקב"ה "אתם בכיתם בכיה של חינוך ואני אקבע לכם בכיה לדורות". זו הסיבה לדבר הראשון המופיע במשנה מבין חמשת המאורעות שאירעו את אבותינו בתאריך הזה - שנגזר עליהם שלא ייכנסו לארץ. לא תמיד שמים לב לכך שהגזרה הזו נחלקה לשני חלקים - בלילה חטאו המרגלים כאמור, ואילו למחרת בבוקר הם השקימו ורצו לעשות תשובה ואמרו "הננו ועלינו כי חטאנו" וניסו לעלות לארץ בניגוד לדעתו של משה וחטאו שוב, הפעם בחטא המעפילים. וכך מתאר משה רבנו בפרשתנו את תוצאות מפלת המעפילים לפני האמורי -

וְתִשְׁבוּ וְתִבְכּוּ לִפְנֵי ה' וְלֹא-שִׁמְעָה ה' בְּקוֹלָם וְלֹא הֶאֱזִין אֲלֵיהֶם. (דברים א', מ"ה)

ורש"י שם לב שהתורה נוקטת כאן דווקא בשם הוי"ה שהוא שם של רחמים ואומר -

ולא שמע ה' בקולכם. כביכול עשיתם מדת רחמיך כאילו אכזרי. (שם ברש"י)

בתשעה באב אנחנו נמצאים במקום קשה, כאילו הקב"ה כביכול לא רוצה את התפילות שלנו, ולכן (ולא רק בגלל האבלות)

עֲלֵיו רֹחַ ה' רֹחַ חֲכָמָה וּבִינָה רֹחַ עֲצָה וּגְבוּרָה רֹחַ דָּעַת וִירָאתָ ה'. (ישעיהו י', ל"ב- י"א, ב')

לפני שהנביא מדבר על אותו חוסר, ענף, שממנו תצמח המלוכה, הוא מתאר, שהלבנון יפול. רוב המפרשים הפשטנים אומרים שהכוונה ליערות הלבנון שאכן מקיים אותנו מהצפון, אבל פעמים רבות המילה "לבנון" באה לתאר דווקא את בית המקדש, כמו שמבקש משה רבנו מהקב"ה - "אֶעֱבְרָה נָא וְאֶרְאֶה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן הָהָר הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְבָּנוֹן" (דברים ג', כ"ה), והוא נקרא לבנון כי הוא מלבין את עוונותיהם של ישראל. כלומר הירושלמי לומד שברגע שבית המקדש חרב, מאותו חורבן ממש, נולד וצומח משיח! לא ביום שחרב המקדש נולד משיח אלא שמתהליך חורבן המקדש נולד המשיח. ואת זה צריך להבין.

משיח רק מתוך חורבן

הסיפור הזה שהבאנו מדבר על מציאות של סוף בית שני, ואני חייב לומר שההבדל בין בית ראשון לשני מאד בולט, לפחות בדבר אחד; בבית ראשון הסתובבו הנביאים, ירמיהו בירושלים ויחזקאל בבל, והיו שם גם נביאי שקר ואמת נוספים, והם דיברו והתנבאו על החורבן וסיבותיו, גילוי עריות, שפיכות דמים וע"ז, ועל הגאולה ומה יהיה וכו', והגעת החורבן לא הפתיעה אף אחד. כולם דיברו על זה. לעומת זאת בבית שני החיים היו הכי רגילים שיש, התיאור על היהודי שחורש עם פרתו הוא קלאסי ומאפיין את מה שהיה. גדולי התנאים הסתובבו בירושלים, העסקים פרחו ואף ההחסדים פרחו - כלבא שבוע, נקדימון בן גוריון ובן ציצית הכסת, אבל למטה למטה, מתחת לפני השטח, מבעבע תהליך נסתר שממנו יצמח חורבן של כמעט אלפיים שנה. יש כאן נקודת עומק שחייבים לברר ולהבין אותה ולקלוט מה הולך פה.

אותו יהודי חורש בפרה כאילו לא קורה שום דבר, והוא יהודי כי אבא שלו היה יהודי, כמו אותה בדיחה על ההוא שביקש מהרב שיעשה אותו כהן "כי אבא שלי היה כהן וסבא שלי היה כהן אז גם אני רוצה להיות כהן". הוא יהודי מכח האינרציה. ויש שם ערבי אחד שבא ואומר 'לא חרב בית מקדשכם ולא נולד משיחכם, אלא בית המקדש של כל העולם נחרב, הטבע - הדומם והצומח והחי - הכל נחרב, ואף משיחו של העולם נולד'. ואת זה שומע אותו ערבי. ואז מתעורר אותו 'בר יהודאי', מוכר את הביזנס שלו, את כל הדומם ואת כל החי, ועובר להתעסק בתינוקות, בלבדים של תינוקות, ומחפש את אותו תינוק מנחם בן חזקיה.

ובשהוא מוצא אותו, אומרת לו אמא שלו שהתינוק הזה הוא העדות לכל החורבן - ביום שהוא נולד הכל חרב. "יחנקו אויביהם של ישראל", היא אומרת עליו, על התינוק. איזה ביטוי

קִנְיָנְךָ דָּהָא חָרִיב בֵּית מוֹקֵדְשָׁא [אמר לו בן יהודים, בן יהודים¹, התר שורך והתר מחרשתך כי חרב בית המקדש²]. גַּעַת זְמַן תַּנְיִינוּת [געתה הפרה פעם שניה]. אָמַר לִיה בֶּר יוֹדָאֵי בֶר יוֹדָאֵי קְטוֹר תוֹרִיךָ וקְטוֹר קִנְיָנְךָ דָּהָא יֵלִיד מְלָכָא מְשִׁיחָא [אמר לו בן יהודים, בן יהודים, קשור פרתך, קשור מחרשתך שהרי נולד מלך המשיח³]. אָמַר לִיה מַה שְׁמִיָּה? [שאל אותו אותו חורש, מה שמו?] מְנַחֵם [ונענה לו הערבי - מנחם]. אָמַר לִיה וּמַה שְׁמִיָּה דְאָבוּי? אָמַר לִיה חֲזַקְיָה. אָמַר לִיה מֶן הֵן הוּא? [מאיפה הוא?] אָמַר לִיה מֶן בֵּית מְלָכָא דְבֵית לַחַם יְהוּדָה [הוא נמצא מבית לחם יהודה הבריה]. אָזַל זְבִין תוֹרִי וְזְבִין קִנְיָנְךָ וְאִיתְעַבִּיד זְבִין לְבָדִין לְמִינּוּקָא וְהוּא עֵייל קְרִיָּה וְנִפְקָא קְרִיָּה [הלך אותו חורש מכר את שורו ומחרשתו וקנה לבדים, חיתולים, לתינוקות, והיה כנכס לערים ויוצא מערים ברוכלות]. עַד דְּעַל לְהֵהוּא קְרַתָּא וְהוּיִין כָּל נְשִׂיאָא זְבִין וְאִימָה דְּמְנַחֵם לֹא זְבִינָה [עד שהגיע לבית לחם והיו כל נשות העיר באות לקנות אצלו חיתולים, חוץ מאימו של מנחם שלא באה]. שְׁמַע קֶלֶן דְּנְשִׂיאָא אֲמַרִין אִימָה דְּמְנַחֵם אִימָה דְּמְנַחֵם אִיתִי זְבִינִין לְבָרְךָ [שמע את קול הנשים אומרות לה 'אמו של מנחם, אמו של מנחם, באי וקני חיתולים לבנך']. אָמַרָא בְּעִיָּא אָנָּא מִיתְנַקְוִינָה סְנַאִיהוֹן דִּישְׂרָאֵל דְּבִימָא דְאִיתִילִיד אִיתְרוּב בֵּית מוֹקֵדְשָׁא [אמרה להם 'הלוואי שיחנקו שונאיהם של ישראל (בלשון סגי נהור כשכוונתה לתינוק שלה), שביום שהוא נולד נחרב בית המקדש]. אָמַר לָהּ רַחֲמֵינָא אָנָּן דְּבִרְגִלְיָה חָרִיב וּבִרְגִלְיָה מִתְבַּנֵּי [אמר לה מוכר הלבדים 'אני מבטיח לך שחלגליו חרב המקדש ולרגליו, בזכותו, הוא ייבנה']. אָמַרָה לִיה לִית לִי פְרִיטִין [אמרה לו 'אין לי כסף לשלם']. אָמַר לָהּ וּמַה אִיכְפַת לִיךְ אִיתִי זְבִינִין לִיה אֵין לִית קוֹמָךְ יוֹמָא דִּין בְּתַר יוֹמֵי אָנָּא אֲתִי וְנָסִיב [אמר לה 'מה אכפת לי? קחי עכשיו ובפעם הבאה כשאבא תשלמי לי', והסכימה לו]. בְּתַר יוֹמֵין עָאֵל לְהֵהוּא קְרַתָּא אָמַר לָהּ מַהוּ מִינּוּקָא עֲבִיד [לאחר זמן שב אותו מוכר חיתולים לאותה עיר, חיפש ומצא את אותה אשה ואמר לה 'מה עושה בנך? איך הוא גדל?]. אָמַרָה לִיה מֶן שְׁעָתָא דְחִמְיָתִנִי אֲתוֹן רִוְחִין וְעֲלֻעֻלְיָה וְחֲטָפִינִי מֶן יָדֵי [אמרה לו 'מאותו רגע שראית אותו באו רוחות רעות וחטפו אותו מ ידי והוא נעלם']. אָמַר רַבִּי בּוֹן מַה לָּנוּ לְלָמוּד מֶן הָעֶרְבִי הַזֶּה? וְלֹא מְקַרָּא מְלָא הוּא [מה בא אותו ערבי ללמדנו? הרי זה פסוק מפורש] - "וְהַלְבָּנוֹן בְּאֵדִיר יְפוֹל". מַה כְּתִיב בְּתַרִּיהּ? "וַיֵּצֵא חֹטֵר מִגִּזְעוֹ יִשְׂרָאֵל". (ירושלמי ברכות ב', ד')

הפסוק החותם המדרש הזה מצוטט מהפסוק יום העצמאות שלנו, שם מדובר על המשיח -

עוֹד הַיּוֹם בְּנֵב לְעַמְּד יִנְפֹף יָדוֹ הָרַב בְּתִצְיוֹן גְּבַעַת יְרוּשָׁלַם. הִנֵּה הָאָדוֹן ה' צָבָאוֹת מְסַעֵף פְּאָרָה בְּמַעֲרָצָה וְרַמֵּי הַקּוֹמָה גְּדוּעִים וְהַגְּבָהִים יִשְׁפְּלוּ. וְנִקְףָּ סִבְכֵי הַיַּעַר בְּבִרְזוֹל וְהַלְבָּנוֹן בְּאֵדִיר יְפוֹל. וַיֵּצֵא חֹטֵר מִגִּזְעוֹ יִשְׂרָאֵל וַיִּנָּצַר מִשְׁרָשָׁיו יַפְרָה. וְנִחָה

² אותו ערבי שמע בעצם געית הפרה את החורבן. הטבע מדבר חורבן, העולם נחרב - לא רק בית המקדש היהודי (כי הוא לא אומר "חרב מקדשכם", אלא חרב מקדשא", היינו המקדש של כל העמים חרב).

³ באותו הרגע שחרב הבית, שומע אותו ערבי שגם נולד המשיח (ומעניין שגם כאן הוא לא אומר "נולד המשיח שלכם" אלא המשיח באופן כללי, כאילו יש לו התייחסות לעולם כולו).

¹ בגרסא אחרת מופיע "יהודי, יהודי, אבל 'בר יהודאי' זה תיאור חזק יותר כי הוא מתאר אדם שחורש ולא ער לשום דבר שמתרחש סביבו. הוא לא יהודי בעצמו כביכול אלא רק 'בן של יהודים', ודווקא הערבי מחבר אותו למציאות וכדלהלן.

אמנם אבל בשר ודם. גם הבית השני נבנה ע"י בשר ודם. הבית השלישי צריך להיות נצחי. אותו הבית שצריך להיבנות תכף ומיד ממש לעינינו - הוא צריך להיות נצחי, לעולם ולעולמי עולמים. עליו אנחנו אומרים בשירת הים - "מִכּוֹן לְשִׁבְתָּךְ פְּעֻלָּתְךָ ה' מִקְדָּשְׁךָ דָּבַר בְּכֹנֶנִי יְיָדֶיךָ. ה' יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד" (שמות ט"ו, י"ד-י"ח). בנין נצחי. אבל בשר ודם איננו יכול לבנות משהו שהוא אינסופי, נצחי, וכדי שמשוהו יהיה אינסופי הקב"ה עצמו צריך לבנותו. ואין זה אומר ח"ו שאנחנו לא עושים דבר בבנין הבית הזה; שאלנו - מי התיר לקב"ה לנתן את בית המקדש, שהרי לנו הוא אסר זאת. בהלכה כתוב שאם אתה הורס על מנת לבנות - הדבר יהיה מותר, אבל בשני תנאים. האחד הוא שמה שאתה עומד לבנות יהיה גדול לאין ערוך מהקיים. כלומר שאת התוכן הפנימי שאתה רוצה להופיע הכלים הקיימים אינם יכולים להכיל. והתנאי השני, והוא חשוב אף יותר - אם אתה רוצה להרוס בית כנסת בניו ע"מ לבנות חדש ואין לך את כל הסכום כדי לבנות את החדש, והכוונה היא להתחיל לבנות איפה שהוא בעתיד - אז אסור לך להרוס אותו. מותר לך להרוס את הקיים רק אם אתה מתחיל מיד בבניית החדש.

לשבור את כל הקונספציות

המשמעות של מה שכתוב פה היא שרק כאשר אני מבין שהבית של בשר ודם עתיד להיחרב אני מתחיל לעשות תשובה, לשוב אל האינסוף ולהבין שכל כח משיח בעולם הוא כשאני מבין שאין לי שום כח משלי. "הלבנון באדיר יפול" זה לא האויבים שלי שם ושם, אלא הקונספציה שלי! העבודה שלי כבשר ודם שזה יפול כשנידבק בתכונה הזו של משה רבנו, כמו שמופיע שם "ויהס כלב את העם אל משה ויאמר עלה נעלה"; הם בכו באותו לילה ואמרו 'אין לנו כח'. אמר להם כלב - 'נכון. אין לנו כח. מי אמר לכם שיש לכם כח? אבל אם תדבקו במשה אז יהיה לנו כח אינסופי'. הוא השקיט את כל רעשי הרקע ואמר - 'זה שאתה אומר שאין לך כח, זוהי הגאולה בעצמה'.

בכל בוקר אנחנו צריכים לסמוך גאולה לתפילה, ואנחנו מברכים "ברוך אתה ה' גאל ישראל" ומיד בצמוד ממשיכים - "ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהילתך". אם אתה רבש"ע, לא תפתח את השפתיים שלי - מה אני כבר יכול לומר מעצמי? את התהילות שלי? את המילים שלי? כלב לא אומר לעם 'חבר'ה, אנחנו יכולים', אלא הוא אומר 'אנחנו יכולים להתבטל אל האינסוף וממילא אז נוכל להופיע אור אינסוף בעולם'. זו היכולת של היהודי. כשאור אינסוף לא מופיע בעולם ושכינה לא שורה פה אז ירושלים נחרשת.

וַיְהִי כָלֵב אֶת־הָעָם אֱלִי־מִשָּׁה וַיֹּאמֶר עֲלֵה נַעֲלֶה וִירְשָׁנוּ אֶת־הָאָרֶץ כִּי־יָכוֹל נוֹכַל לָהּ. (במדבר י"ג, ל')

ורש"י מברר שם -

וַיְהִי כָלֵב. הַשְׁתִּיק אֶת כָּלֵם (תנחומא י'). אֶל מֹשֶׁה. לְשִׁמּוֹעַ מֶה שֶׁיִּדְבֹר בְּמִשָּׁה. צִוָּח וְאָמַר: וְכִי זֶה בְּלִבְךָ עֲשֵׂה לָנוּ בֵּן עַמָּרִים! הַשְׁוִימֵעַ הָיָה סָבוּר שֶׁבֶא לְסַפֵּר בְּגִנוּתוֹ; וּמִתּוֹךְ שֶׁהָיָה בְּלִבָּם

נורא. והכל מתרחש בבית לחם יהודה, באותו מקום שלא היה כסף לפני בית ראשון ומשם יצא אלימלך עם בניו ואשתו, משם באה רות, משם בא משיח - מבית לחם. "ישי בית הלחמי".

ופתאום מגיע רבי בון ואומר - איפה אנחנו חיים?! למה אנחנו צריכים ללמוד את זה מאיזה ערבי?! למה אנחנו לא מקשיבים לנביא שאומר את אותם דברים בשם ה'! אנחנו הבנו בפשטות שהנביא נותן לנו מוסר שתהיה מלחמה גדולה "והלבנון באדיר יפול" - ואז המשיח יבוא, אבל רבי בון מלמד פשט אחר - צריך שהבית יחרב כדי שאנחנו נבין את הצורך בו, במשיח.

להרוס כדי לבנות

ועכשיו הכל מתחיל; בעצם השאלה שלנו פשוטה - למה צריך חורבן? אם אתה רוצה, רבש"ע, להעניש את עם ישראל למה לשרוף את בית המקדש, את בית הכנסת, את הפרוכת? אני מבין שצריך גלות אבל למה לשרוף? נסביר - את המשכן שהיה במדבר גנוז. המשכן נקרא כך כי הוא ממושכן, הוא גנוז, אבל למה לשרוף מקדש? הרבי מליובאוויטש זיע"א מדייק כל כך יפה - הרי הקב"ה מקיים את כל המצוות, ואם כן הרי אסור לפי ההלכה להרוס בית כנסת, אז איך הוא שרף את בית המקדש? נתאר לעצמו רב שכדי לעורר ולעזעז את קהילתו שסרחו החליט לשרוף יריעה מספר תורה ח"ו. כולנו היינו נזעקים והולכים להוקיע אותו, אז איך זה שהקב"ה שורף ומחריב את הבית בראשונה ובשניה? מה הרעיון של תשעה באב?!

הראשון שידע שהבית הולך להיחרב הוא הראשון שבנה אותו. בימי בין המצרים יש ענין חשוב ללמוד את ענייני בית הבחירה, אז בואו נראה יחד דיבור ברמב"ם, "ונשלמה פרים שפתינו" ובעז"ה בקרוב נזכה כבר לראות את בית הבחירה בניו -

אָכֵן הָיְתָה בְּקֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים בְּמַעְרְבוֹ שְׁעָלֶיהָ הָיָה הָאָרוֹן מִנָּח. וּלְפָנָיו צִנְצֻנֵת הַמָּן וּמִטָּה אֲהֶרָן. וּבָעֵת שֶׁבָּנָה שְׁלֹמֹה אֶת הַבַּיִת וַיֵּדַע שֶׁסּוּפוֹ לַחֲרֹב בָּנָה בּוֹ מְקוֹם לְגִנּוּ בּוֹ הָאָרוֹן לְמִטָּה בְּמִטְמוֹנִיּוֹת עֲמֻקּוֹת וְעַקְלָקְלוֹת וַיֹּאשִׁיחֵהוּ הַמֶּלֶךְ צִוָּה וַיִּגְנֹז בְּמְקוֹם שֶׁבָּנָה שְׁלֹמֹה שְׁנָאֲמַר (דברי הימים ב' לה ג') "וַיֹּאמֶר לְלוּיִם הַמְּכִינִים לְכָל יִשְׂרָאֵל הַקְּדוּשִׁים לֵה' תִּנְנוּ אֶת אֲרוֹן הַקְּדֹשׁ בַּבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה שְׁלֹמֹה בֶּן דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל [היינו באותו מקום סתר עמוק] אֵין לָכֶם מִשָּׂא בְּכַתֵּף עֲמָה עֲבָדוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם" וּגְו'. וַיִּגְנֹז עִמּוֹ מִטָּה אֲהֶרָן וְהַצִּנְצֻנֹת וְשִׁמֵּן הַמִּשְׁחָה וְכָל אֱלוֹ לֹא חָזְרוּ בַּבַּיִת שְׁנִי. וְאֵף אוֹרִים וְתַמִּים שֶׁהָיוּ בַּבַּיִת שְׁנִי לֹא הָיוּ מְשִׁיבִין בְּרוּחַ הַקְּדֹשׁ. וְלֹא הָיוּ נִשְׁאָלִין בְּהֵן שְׁנָאֲמַר (עזרא ב' סג) (נחמיה ז' סה) "עַד עַמֵּד כִּהֵן לְאוֹרִים וְתַמִּים". וְלֹא הָיוּ עוֹשִׂין אוֹתָן אֶלָּא לְהַשְׁלִים שְׁמוֹנָה בְּגָדִים לְכִהֵן גָּדוֹל כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה מְחַסֵּר בְּגָדִים. (הל' בית הבחירה לרמב"ם, ד', א')

תגידו, מישהו מאיתנו בנה פעם בית וידע שסופו להיחרב? או בית מקדש וידע שסופו להיחרב? נאמר כאן נקודה עמוקה; הבית הראשון נבנה כאמור ע"י שלמה, "בניינא דבר נש", בלשון הזה"ק - בנין של בשר ודם. הוא היה גדול שבעולם

⁴ מקום סודי שנבנה כבר ע"י שלמה המלך ושם טמון וגנוז הארון עד היום.

כה, יד) "ונתתי את נקמתי באדום ביד עמי ישראל וגו'". אמר - קודשא בריך הוא בעי לחרובי ביתיה ובעי לכפורי ידיה בההוא גברא?! ערק ואזל ואיגייר ונפק מיניה רבי מאיר... (גיטין כ"ו.)

'אלוהי היהודים רוצה להחריב את ביתו, ולקנח בי את ידיו מדם היהודים?! אני צריך בסוף לסבול מכל זה?', ולכן הלך והתגייר וממנו יצא רבי מאיר בעל הנס. בסיפור קמצא ובר קמצא בא לידי ביטוי איך הלבנון באדיר לא מסכים ליפול, כי כל אחד מאיתנו יודע הכל, ואין לנו כח למחות בתופעה הזו שבה כולנו חלק מאותו אינסוף. וישבו שם חכמים ולא מיחו - אנחנו מתעסקים במריבות הקטנות והקטנוניות שלנו והקב"ה אומר 'אתם חושבים שאם אתם עוסקים בשטויות האלה אני לא אביא את הגאולה, ודווקא מהמקום הכי הפוך?', והוא הולך אל אותו גנרל רומאי רשע וממנו יוצאת הנקודה הפנימית. מאותו תינוק שאומר לו את הפסוק - ממנו יוצא רבי מאיר, שיכול לראות באלישע בן אבויה רבו את הנקודה הפנימית.

ימים המסוגלים לגאולה שלמה

בתשעה באב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ, בלילה בגלל חטא המרגלים ובבוקר בגלל חטא המעפילים - זה כל פרשת השבוע, פרשת דברים. ושם התפללנו ולא שמעו אותנו.

ואז חרב הבית בראשונה ובשניה, ונלכדה ביתר גם היא על אותם דברים, על המחשבה שאני יודע הכל. זוכרים איך בר כוכבא בועט בדודו, רבי אלעזר המודעי, כי נדמה לו שהוא מרגל?⁵ ואז באותו יום ממש חורש טורנסרופוס הרשע את ירושלים, כי ברגע שארון בית ה' ומשה לא נמצאים במחנה ואנחנו לא מופיעים את המשיח, אז ירושלים הופכת ל"ע לאיליה קפיטולינה.

יום שבעה עשר בתמוז שבו נפתחת תקופת בין המצרים ויום תשעה באב הם הימים שהיו בהיסטוריה הימים המסוגלים לגאולה המוחלטת, השלמה. אילו היה יורד משה רבנו ב"ז בתמוז, אחרי ארבעים יום שהוא עלה להר עם הלוחות הראשונים ולא היינו חוטאים בעגל - היינו נכנסים לארץ ישראל לירושלים עם משה רבנו ועם הלוחות הללו ולא היה מקום בעולם למלאך המוות, והיו האומות יושבות ארץ ישראל מקבלות אותנו בזרועות פתוחות והעולם היה מגיע לבית תפילה לכל העמים - זוהי האמירה של אותו ערבי "יהודי יהודי, אסור פרתך, אסור מחרשתך". היינו - 'זו האחריות שלכם'. כשאנחנו אומרים "צום הרביעי... יהיה... לששון ולשמחה" (ע"פ זכריה י', י"ט) הכוונה היא שצום הרביעי יתהפך ויחזור למקורו עם כל מה שהיינו מרויחים מכל אותם שלשת אלפים שנות חושך מאז, דיבידנדים.

ואחרי חטא העגל נתן לנו הקב"ה הזדמנות נוספת, צ'אנס שני. שוב ארבעים יום - הליכת המרגלים לתור את הארץ, ורש"י בתחילת פרשתנו אומר -

על משה בשביל דברי המרגלים, שתקו כלם לשמע גנותו. אמר: והלא קרע לנו את הים, והוריד לנו את המן, והגיו לנו את השלל (סוטה ל"ה ע"א) (שם ברש"י)

משה יתן לנו לגלות את הכח שלנו, אומר כלב אל העם. והוא ממשיך - הוא קרע לנו את הים וכו'. ובטח היה שם מישהו שאמר או לכל הפחות חשב בלבבו - 'מה זאת אומרת שמשה קרע לנו את הים? הרי אני זה שקפצתי אל הים!...' אבל ההבנה הנכונה היא שכל מה שאני נכנס למים זה מכח מה שהקב"ה נותן לנו את הכח. חטא המרגלים לא היה החטא היחיד באותו ליל תשעה באב - גם חטא המעפילים היה שם, וזה אותו חטא! חטא המרגלים אמר 'אין לנו כח להיכנס לארץ', וחטא המעפילים אמר 'יש לנו כח להיכנס לארץ, גם בלי ארון ברית ה' ומשה'. זה אותו חטא. זה תשעה באב!

ורק כאשר "הלבנון באדיר יפול", אז מהחורבן עצמו, מהקונספציה השבורה, באותו רגע ממש תתחיל תשובה. הקב"ה החריב כי ברגע הזה נבנה בית המקדש השלישי. והוא הולך ונבנה כבר אלפיים שנה - "מחורבותיך אבנך". הבניה היא התשובה שאני מבין שלא הקונספציה שלי שאני בנתי את בית המקדש היא זו שתביא את בית המקדש להיות נצחי, אלא בית המקדש יבנה ע"י הקב"ה ואנחנו נכין לו את כל הכלים כדי שהוא יבנה ע"י הקב"ה!

גאולה שבאה מהכי הפוך שיש

זה כל הסוד, כל הקוד של תשעה באב. ראינו שחז"ל אומרים שבתשעה באב הקב"ה בביכול אומר שהוא לא רוצה את התפילה שלנו, "שתם תפילתי", כלומר הוא אומר לנו 'אני לא רוצה שתחשוב אפילו שלתפילה שלך יש כח. אני רוצה שתבין שאתה בטל אלי לגמרי, שאתה בא בביטול מוחלט לאור אינסוף ב"ה'. "בר יהודאי, בר יהודאי" - אתה בן של יהודי. יהודי זה ביטול לקב"ה, "מודה אני לפניך מלך חי וקיים".

הבית הראשון והשני לא חרבו מאותן סיבות - אבל זה הכל אותו הדבר. שנאת חינוס משמעה שאני חושב שלי יש כח ולך אין. שאני מבחין ביני לבינך. אבל אם הייתי יודע שאני רק נקודת אינסוף ואתה גם נקודת אינסוף כמוני. אתה נקודת האינסוף כמו משה רבנו ויהושע בן נון. אין הבדל.

כבר למדנו בעבר בסיפור קמצא ובר קמצא הידוע, שבסוף הסיפור הולך בר קמצא ומלשין לקיסר, והקיסר שולח את נירון קיסר להחריב את העיר, ונירון קיסר שולח חיצים כדי לראות איך להחריב את העיר - כמה רשע ומנוול צריך להיות לזה - והחיצים מסתדרים לו 'פיקס', וכשהוא כבר בדרכו להחריב את ירושלים הוא פוגש תינוק יהודי ומבקש ממנו "פסוק לי פסוקך" כדי להיות בטוח, והתינוק מתאר לו איך עוד מעט לא יישאר ממנו כלום -

...כי קאתי שדא גירא למזרח אתא נפל בירושלים למערב אתא נפל בירושלים לארבע רוחות השמים אתא נפל בירושלים. א"ל לינוקא פסוק לי פסוקיך אמר ליה (יחזקאל

⁵ ע"י ירושלמי תענית, ד', ה'.

בשמחה, האחרונים היו גם הם בשמחה - ואז נקבע יום הכיפורים כיום שמחה, יום של סליחה וכפרה לדורות - מה הראשונים ברצון אף אחרונים ברצון, אמור מעתה, אמצעיים היו בכעס. (שם ט', י"ח ברש"י)

ויצא חוטר מגזע ישי

האמצעיים הם הימים שאנחנו בתוכם, אלו שבמרכזם תשעה באב. הימים שמשה רבנו וגם אנחנו פונים לקב"ה והוא לא אומר לנו מה יהיה בהמשך. יש מי שיוצא למסלול והוא יודע שבסוף המסלול מחכה לו משהו מסוים, אבל כאן לא ידענו דבר - לא כמה זמן זה ייארך ואף לא אם כלל תהיה סליחה ומחילה בסוף. ר' לוי יצחק מברדיטשוב זיע"א בקדושת הלוי אומר שכל כח התפילה שלנו בא מזה. אני בא להתפלל ואני לא יודע מה יהיה, אולי הקב"ה יזרוק אותי?! הכל היה בכעס, לא בשמחה. והכעס היה אמירה מכוונת - 'תשבור את הקונספציות. תבוא מתוך חורבן, "והלבנון באדיר יפול ובתר כן - ויצא חוטר מגזע ישי"'.
 ישי".

שאלנו בשביל מה היה צריך את החורבן? מהי מהות תשעה באב? מה המשותף לכל חמשת הדברים שאירעו את אבותינו ביום הזה? המשותף הוא שנשברה הקונספציה טוטאלית. זו של עשרת המרגלים, זו של משה רבנו, זו של "הננו ועלינו" של אנחנו יכולים, הכל נשבר. אתה לא יכול כלום - ואז אתה יכול הכל. אתה לא יכול שום דבר - לכן אתה יכול אינסוף. זה סוד החורבן והגאולה. זה סוד תשעה באב. "ויצא חוטר מגזע ישי" - מימי החורבן של הלבנון הקודם.

שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ונזכה באמת לגאולה שלמה, לאהבת ישראל אמיתית - זה הכל אותו ענין - ונזכה לראות בישועה ובנחמה וגאולה שלמה עלינו ועל כל ישראל.

באו ורשו. אין מערער בדבר ואינכם צריכים למלחמה, אלו לא שלחו מרגלים, לא היו צריכין לכלי זיין. (דברים א, ח' ברש"י)

בואו ורשו - אתם באים וכולם מתקפלים. צריך לחשוב על זה במלחמה שלנו היום... ואז אנחנו נופלים בדיוק באותה נפילה כמו שחטא העגל.

יולי אוגוסט או ארבעים אמצעיים?

ואני מבקש לסיים את הלימוד שלנו בנקודה אחת שלא תמיד שמים לב אליה. מאה ועשרים יום עושה משה רבנו בהר סיני למעלה. ארבעים הימים הראשונים מתחילים במוצאי חג השבועות ועד י"ז בתמוז. ארבעים הימים האחרונים, השלישיים, הם מר"ח אלול ועד ליום הכיפורים בו הוא יורד עם הלוחות השניים. ומה קרה בארבעים הימים האמצעיים? לפעמים נדמה לי שאנחנו הישראלים מונים את חודשי השנה באופן הבא - ניסן, אייר, סיון, יולי, אוגוסט, אלול (במלרע ובקול חזק כנהוג בישיבות...), תשרי, ואחרי החגים. אבל רבותי ארבעים הימים האמצעיים רבותי, הם אינם יולי-אוגוסט, אלא תמוז אב. כך מופיע בכל הספה"ק. אלו שני החודשים בהם היינו יכולים להגיע לגאולה השלמה. בהם מתרחשות מתחת לפני השטח שתי התופעות הקשות ביותר שיש - בתמוז חטא העגל, וכל חודש תמוז נמצאים המרגלים בתור הארץ עם תוכניותיהם הכמוסות שעדיין לא באו לידי ביטוי ולא יצאו החוצה. ובחודשים הללו עולה משה רבנו שוב להר. בפעם הראשונה הוא עלה עם קולות ולפידים ועם הזמנה מאת ה'. להבדיל מיליוני הבדלות איך אנחנו מתרגשים כשטראמפ מזמין את ביבי (ואם הוא גם מחכה לו בדלת אז בכלל...). הקב"ה הזמין את משה רבנו - וכל המלאכים, כל ה-CNN ו-BBC של פמליא של מעלה באו לצלם את זה, רק אנחנו עומדים לקבל תורה. בר"ח אלול, בפעם השלישית, שוב משה רבנו מוזמן למעלה ע"י הקב"ה אבל הפעם בלי צלמים, ואנחנו אומרים סליחות ותוקעים בשופר. הוא אומר למשה - 'אתה תקבל שוב לוחות, שניים. נכון, זה לא יהיה לוחות מעשה אלוקים אבל זה יהיה תורה', ומה קורה בארבעים הימים האמצעיים? הנה הפסוקים -

וְאֶתְנַפֵּל לִפְנֵי ה' כְּרֹאשְׁנָה אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אֲכָלְתִּי וּמַיִם לֹא שָׁתִיתִי עַל כָּל־חַטֹּאתֶיךָ אֲשֶׁר חָטָאתָם לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי ה' לְהַכְעִיפוֹ. (דברים ט', י"ח)

ה' הבטיח לו משהו? משהו בכלל הזמין אותו לשם? ומשה ממשיך ומתאר -

וְאֶתְנַפֵּל לִפְנֵי ה' אֶת אַרְבָּעִים הַיּוֹם וְאֶת אַרְבָּעִים הַלַּיְלָה אֲשֶׁר הִתְנַפַּלְתִּי כִּי־אָמַר ה' לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם. וְאֶתְפַּלֵּל אֵלֶיךָ וְאָמַרְתִּי אֶל־ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתַי וְאָמַרְתִּי אֵלֶיךָ וְנִחַלְתָּהּ אֲשֶׁר פָּדִיתָ בְּגִדְלָהּ אֲשֶׁר־הוֹצָאתָ מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה... וְהָם עִמָּךְ וְנִחַלְתָּהּ אֲשֶׁר הוֹצָאתָ בְּחֹזֶךְ הַגָּדֹל וּבְזֶרַעַךְ הַנְּטוּיָה. (שם כ"ה-כ"ט)

מתי כל זה היה? - אלו ארבעים הימים האמצעיים שמתחילים ב"ח בתמוז ומסתיימים בכ"ט באב. כתוב בספה"ק שאז נתן לנו משה רבנו את כח התפילה. הימים הראשונים היו

חשיעור מוקדש

לזכות עם ישראל, לחזקת חז"ל, לשלום כל חיותינו וחלמנו,

לע"נ כל חסידים על קידוש ח' בארבעת חמלמח וז"ל

רחל שילח בת מסעדת חנוכה, עמרם בן אירח חיה, פיבי בת עליה, מאיר בן חנוכה ז"ל

ולהבדיל לרפואת כל חסידים וחזקתם ובחוסם

פאני פרחות בת אסתר, חוריה בת אורית, אירח בן אלי, אלימלך מלך בן ציפורה, ברוך בן בלה וידידה בן רחל מינדל.

וליוזוג חנוך לעל רחל בת אריאל אסתר.

להקדשת שיטורים ניתן לפנות בחודשת וואסאטא לעשטאל - 054-7500516